

Petr Sokol: Rakousko: volby bez Habsburka

23.dubna 2010

www.reflex.cz

22.04.2010

O výsledku prezidentských voleb u našich jižních sousedů je předem rozhodnuto. Úřadující rakouský prezident Heinz Fischer nemá ve volebním klání reálného soupeře a míří k vítězství už v prvním kole.

Rakouský prezident má v politice našeho jižního souseda zvláštní postavení. Kdo se podívá do rakouské ústavy, najde jednoho z nejmocnějších prezidentů v Evropě. Bez omezení vybírá premiéra a může sám odvolat vládu, rozpustit parlament nebo některý ze zemských sněmů (obdoba českých krajských zastupitelstev). V praxi ale ještě nikdy nic takového neudělal. Jedinou výjimkou byla situace z roku 1953, kdy zabránil vstupu silně pravicové strany Svaz nezávislých (VdU), když pohrozil, že vládu s její účastí nejmenuje. Jinak zůstává teoreticky velmi silný rakouský prezident "kladečem věnců".

KOMPROMIS

Rozpornost mezi tím, co prezident může, a co ve skutečnosti dělá, má stejně jako mnoho dalších prvků rakouské demokracie kořeny v poměrně vzdálené minulosti - první Rakouské republice, jež časově v zásadě odpovídá naší první republice. Meziválečné Rakousko bylo rozerváno vnitřním soubojem mezi dvěma nesmiřitelnými politickými tábory: sociálními demokraty, kteří chtěli systém postavený na převaze parlamentu a slabého prezidenta, a pravicovým křesťanským proudem, jenž prosazoval prezidenta jako nejsilnější politický úřad.

Rozpory obou pohledů se vyřešily až po válce a vznikl kompromis, kdy prezidentovi zůstaly široké pravomoci, které ale omezuje nepsaná dohoda, že je nebude využívat. Rakouský prezident proto nepatří mezi titány domácí politiky, jak známe nositele prezidentského úřadu u nás. A možná jsou rakouští prezidenti méně viditelní jednoduše také proto, že jejich sídlo v Hofburgu není na kopci jako české Hradčany, ale v rovinatém centru Vídně.

Obecně platí, že rakouští prezidenti se rekrutují spíše z bývalých diplomatů a politiků druhého stranického sledu. Lidovci sice krátce po válce zkusili nominovat bývalé kancléře, ale protože žádný u nich neuspěl, upustili od toho. Z našeho pohledu najdeme v galerii rakouských prezidentů jednu kuriozitu. První tři pováleční prezidenti měli české kořeny. Karl Renner se narodil v Dolních Dunajovicích na Břeclavsku, rodina Theodora Körnera pocházela z Chrastavy na Liberecku, a přestože kvůli převelení otce-vojáka se narodil v Komárně, studoval Vojenskou akademii v Hranicích na Moravě. A konečně Adolf Schärff byl rodákem z jihomoravského Mikulova.

Tím ale ještě česká stopa v Hofburgu nekončí. České předky měl také prezident Franz Jonas. Prezidentské volby jsou z dlouhodobého pohledu reálně pouze soubojem kandidátů levicových sociálních demokratů a středopravicových lidovců. V posledním čtvrtstoletí se navíc stalo zvykem, že pokud prezident obhájí po šesti letech mandát, nepostaví mu druhá z velkých stran protikandidáta. A to je právě případ letošních voleb. Před šesti lety si Heinz Fischer musel vybojovat prezidentství až ve druhém kole, kdy relativně těsně porazil lidoveckou ministryni zahraničí Benitu Ferrerová-Waldnerovou.

Letos mu lidovci "uhnuhli", nevybrali nikoho ze svých oblíbených zemských politiků, a jedinou vážnou protihráčkou Fischera proto zůstala kandidátka pravicověpopulistické či, jak se sama nazývá, "sociálně vlastenecké" Svobodné strany Rakouska (FPÖ). Rozhodnutí lidovců nepostavit vlastního kandidáta se může jevit jako překvapivé i proto, že svého sociálně demokratického partnera z velké koalice aktuálně porážejí ve volebních preferencích a jejich kandidát by měl velkou šanci.

SNAD PŘÍŠTĚ

Populisté nominovali zemskou (krajskou) političku z Dolních Rakous Barbaru Rosenkranzovou. Poměr mezi ní a Fischerem je ovšem podle výzkumu veřejného mínění DVACET procent ku osmdesáti. A Fischerovo znovuzvolení nepřekazí ani třetí kandidát, kterým je naprosto neznámý lídr neznámé Křesťanské strany Rakouska. Pro Fischera budou hlasovat ve většině i voliči lidovců, ale polovina jich chce zůstat doma. Hlasy socialistů, Zelených a části lidovců na porážku populistické kandidátky určitě stačí. S kampaní Rosenkranzové navíc nepanuje spokojenost ani ve vlastní straně. Rozruch tak vyvolal snad jen pokus jednoho z příslušníků habsburské dynastie kandidovat ve volbách. Jenže Habsburkové podle ústavy mají prezidentskou kandidaturu v Rakousku zakázanou. Pokus majitele lesů a komunálního zastupitele za Zelené (!) Ulricha Habsburka přesto oživil debatu, zda toto ustanovení téměř sto let po pádu habsburské monarchie nezrušit. Snad příště.

Vyšlo v Reflexu, 16/2010